

Humor

Wanneer ik hulpverleners les geef over autisme, dan heb ik het ook altijd over humor. Meestal is er dan wel iemand die verbaasd uitroept: "maar mensen met autisme hebben toch geen humor?" Misschien is dit wel één van de grootste misvattingen. Zo sprak ik onlangs iemand die de diagnose in een eerder onderzoek niet had gekregen omdat hij "te veel humor had" en dat kon niet bij mensen met autisme, volgens de betreffende diagnosticus. Een dubieus compliment. De verwarring ligt mijns inziens in de soort humor. Zoals mensen met autisme het zelf vaak benoemen: "ons gevoel voor humor is anders dan dat van onze omgeving". Dit maakt dat ze vaak niet kunnen lachen om andermans grapjes en andersom natuurlijk ook.

Onlangs heb ik een theorie ontwikkeld over humor bij mensen met autisme, deze zal ik proberen te beschrijven aan de hand van het volgende voorbeeld: Een paar jaar geleden had ik, samen met mijn collega Harry Beenen, een gesprek met een man met autisme. Ik haalde hem in de wachtkamer op en onderweg naar de gespreksruimte zei hij breed lachend het volgende: "ik zei gisteren tegen een maat van mij: morgen moet ik naar de slager, ik moet naar Spek en Beenen". Gelukkig had hij het te druk met nahlaken van de lach om mijn rode hoofd te zien.

En dan nu de uitleg. Als ik mensen voor het eerst ontmoet dan zal mijn naam ongetwijfeld associaties oproepen met vlees en slagers, omdat mensen het woord 'spek' meestal in dat kader tegenkomen. Echter, wanneer men mij enkele keren heeft gezien, dan zal men mij niet meer associëren met slagers of vlees omdat dat in de context niet relevant is. Dit is tenminste het geval bij mensen met een 'top-down' manier van informatie verwerken. Zij denken vanuit de grote lijn en onderdrukken automatisch associaties of informatie die niet relevant is in de context van dat moment. Maar de

Annelies Spek (1975) is klinisch psycholoog en wetenschappelijk onderzoeker bij GGZ Eindhoven en de RU Leiden. Haar werkterrein is volwassenen met autisme. Ook is ze bestuurslid van CASS 18+ en docent diagnostiek en autisme aan de Rino Zuid.

meeste mensen met autisme hebben een 'bottom-up' manier van informatie verwerken. Hierbij wordt informatie op detailniveau verwerkt, waardoor in een situatie allerlei (detail)informatie boven komt en niet alleen de relevante informatie. Bij hen zal de naam 'spek' dus ook wanneer men mij al langer kent, nog steeds de associaties 'slager' en 'vlees' oproepen, wat in combinatie met Beenen natuurlijk iets grappigs oplevert. En dat is nou precies wat de humor van mensen met autisme bijzonder maakt: de onverwachte associaties.

Niet-autistische mensen zitten vaak als het ware 'vast' in een bepaalde context en onderdrukken associaties die in die context niet thuishoren. Mensen met autisme maken door hun bottom-up manier van denken vaak grapjes, waarbij ze iets wat door een ander wordt gezegd uit de context plaatsen. Dit wordt versterkt door hun neiging om de taal letterlijk te nemen: ze interpreteren de taal op een andere manier dan in de betreffende context wordt bedoeld. Zo vertelde een man met autisme over een grap die hij had gemaakt tegen zijn moeder. Ze waren samen aan het winkelen in een supermarkt en zijn moeder wilde iets hebben waar ze niet bij kon omdat het in het bovenste schap lag. Hierop vroeg ze hem om hulp en zei: 'kan jij daarbij?' Waarop hij zei: 'nee, dat schap zit al helemaal vol'.

We genieten zo van de humor van mensen met autisme

Ik geniet daarvan, als mensen buiten de gebaande paden kunnen denken, buiten de context. Het valt mij op dat veel van mijn collega's in het centrum autisme ook zo genieten van de humor van mensen met autisme en ik heb het vermoeden dat wij ook steeds meer dat specifieke gevoel voor humor overnemen (of we hadden het al, maar laat ik daar maar niet verder op doordenken).

Nog een laatste voorbeeld als uitsmijter. Zoals sommige mensen zullen weten heb ik het afgelopen jaar mindfulness (meditatie) gegeven aan groepen mensen met autisme. Tijdens één van de bijeenkomsten werd gevraagd wat een mantra precies inhoudt. Mijn collega legt uit: 'als je je niet fijn voelt dan concentreer je je op een woord en dat herhaal je voor jezelf'. Hierop zegt iemand uit de groep: 'ik vind het fijner om me op een beeld te concentreren', terwijl hij lachend met beide handen de contouren van een vrouw in de lucht schetst. Waarop we rechts van ons een man, bijna onhoorbaar, horen fluisteren: 'O, een vrouw-tra'. ■

© RHAillustraties